

SİRTE & CUFRA HAREKATI VE HAVA ÜSTÜNLÜĞÜ SORUNU

Dr Can Kasapoğlu, Güvenlik ve Savunma Araştırmaları Program Direktörü

Yönetici Özeti

- *Sirte & Cufra hareketinin başarıyla icra edilebilmesi için Türkiye'nin ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin (UMH), Hafter güçlerinin arkasındaki Birleşik Arap Emirlikleri, Rusya Federasyonu ve Mısır Arap Cumhuriyeti'nden müteşekkil uluslararası bloğun kesin hava üstünlüğünü kırması ve taarruz edilecek alanda mevzii hava üstünlüğü sağlaması gerekmektedir.*
- *Gerek Arap – İsrail savaşlarından öğrenilen dersler (özellikle 1967 ve 1973), gerek 1990 – 1991 Birinci Körfez Savaşı sonrası gözlemlenen askeri trendler, belirli düzeyde hava üstünlüğü ve yakın hava desteği sağlanmadan, incelemeye konu ölçekte bir harekatta istenilen sonucu almakta zorlanılacağını ortaya koymaktadır.*
- *Teorik olarak Sirte & Cufra hareketinin hava gücü veçhesi için üç temel hareket tarzı mevcuttur; a) donanma havacılığı unsurlarına dayanmak, b) karadan-havaya füze (surface-to-air missile [SAM]), diğer hava savunma sistemleri ve elektronik harp örtüsü ile A2 / AD (anti-access / area denial) bölgeleri oluşturmak ya da c) Libya'ya doğrudan insanlı savaş uçağı konuşlandırmak.*
- *İlk seçenek, TCG Anadolu'nun henüz envantere girmemesi ve F-35B dikey iniş yapabilen Müşterek Taarruz Uçağı varyantı alımı yapılamaması dolayısıyla mümkün değildir. İkinci seçenek çerçevesinde Türkiye'nin Libya'da konuşlandığı MIM-23 Improved Hawk SAM ve 35mm Korkut hava savunma sistemlerinden oluşan kompozisyonun yeterli olmadığı görülmüştür. Üçüncü seçenek için Türk Hava Kuvvetleri'nin F-16 envanteri ve pilot havuzu gerçekten de yeterlidir. Öte yandan, Vatiye Üssü saldırısı, böyle bir hareket tarzının ciddi riskleri beraberinde getireceğini göstermiştir. Özetle, Libya'da Sirte & Cufra hareketinin hava unsuru halihazırda bilinmezlikler içermektedir.*
- *Buna karşın, Mısır faktörü, Kahire'nin aktif müdahaleyi seçmediği durumda dahi, gelişmiş bir envantere ve muharip tecrübesi olan pilotlara sahip Birleşik Arap Emirlikleri Hava Kuvvetleri'ne ciddi lojistik avantajlar sağlamaktadır. Benzer şekilde, Rus Hava-Uzay*

Kuvvetleri'nin Libya'da konuşlandığı mütevazı kuvvet dahi, UMH'nin kısıtlı hava ve hava savunma gücü nedeniyle, oyun-değiştirici olma potansiyeli taşımaktadır. Bu tabloya Mısır Arap Hava Kuvvetleri faktörü eklendiğinde, Türkiye / UMH bloğunun 'Petrol Hilali'ne' yönelik kara harekatı için ciddi bir hava-gücü sınamasını aşması gerektiği görülmektedir.

- *Öte yandan, bahse konu tablo, Sirte & Cufra hareketini akamete uğratabilecek potansiyeli haiz olmakla birlikte, Türkiye'nin Libya'daki varlığına yönelik, halihazırda, yapısal bir tehdit oluşturmaktan uzaktır. Türkiye'nin Libya'daki askeri varlığı için kritik husus, UMH kontrol alanı ile hava ve deniz köprüsünün korunmasıdır.*

Siyasi – Askeri ve Jeopolitik Değerlendirme

- Askeri veritabanları, Birleşik Arap Emirlikleri Hava Kuvvetleri envanterinde yaklaşık 160 kadar avcı ve multirole savaş uçağı olduğunu ortaya koymaktadır. Ağırlıklı olarak F-16E ve F-16F Block-60 BAE varyantlarından oluşan ABD yapımı platformlara, yaklaşık 60 tane Fransız yapımı Mirage savaş uçağı (Mirage-9DAD ve Mirage-9EAD) eşlik etmektedir¹.
- Birleşmiş Milletler raporları dahil olmak üzere birçok kaynak, Birleşik Arap Emirlikleri savaş uçaklarının, Libya'da el-Kadim Üssü'nü de kullanarak, Hafter güçleri lehine müdahalelerde bulunduğu ve birçok kez sivil kayıplara sebebiyet verdiği işaret etmektedir².
- Açık-kaynaklı istihbarat verileri, Birleşik Arap Emirlikleri Hava Kuvvetleri'nin Mısır'ın Sidi Barrani Üssü'ne Mirage savaş uçakları konuşlandığını göstermektedir³.

Sidi Barrani Üssü, Mısır. Birleşik Arap Emirlikleri'ne bağlı Mirage savaş uçakları, Mayıs 2020.

- Yine açık-kaynaklı istihbarat verileri, son birkaç yıldır Birleşik Arap Emirlikleri'nin Libya'daki el-Kadim Üssü'nü tahkim ettiğine ilişkin emareler sunmaktadır. Muhtemelen operasyonel riskler nedeniyle, AT-802 hafif taarruz uçakları ve Çin yapımı Wing Loong insansız hava araçları gibi, kaybedilmesi halinde savunma ekonomisine yükü ve uluslararası basında sansasyonel etkisi daha düşük platformlar konuşlandırılan üste, bir süredir gelişmiş savaş uçakları için güvenli hangarlar ve altyapı inşa edildiği rapor edilmektedir⁴.

¹ IISS, *Military Balance 2020*, p. 382.

² The United Nations Support Mission in Libya, *The Airstrikes on the Daman Building Complex, Including the Tajoura Detention Center* 2 July 2019, pp.11-15.

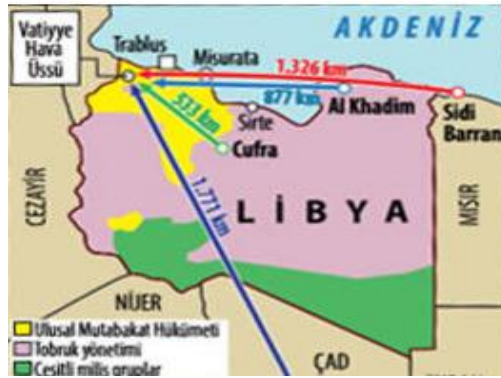
³ https://twitter.com/obretix/status/1258087871136833537?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E1258087871136833537%7Ctwgr%5E&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.itamilradar.com%2F2020%2F05%2F07%2Fuae-mirages-deployed-in-egypt%2F, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2020.

⁴ Israel Defense, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/32228>, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2020.

2016 yılında yayımlanmış el-Kadim Üssü'ne ilişkin açık-kaynaklı uydu istihbaratı. Döner-kanatlı unsurlar (UH-60 genel maksat helikopterleri), SİHA'lar (Çin yapımı Wing Loong) ve hafif taarruz uçakları (AT-802) görülüyor. Birleşik Arap Emirlikleri üssün altyapısını geliştirmektedir⁵.

- Mısır üsleri ve Libya topraklarında el-Kadim'in kullanılması, Mısır Arap Hava Kuvvetleri'nin aktif muharip rol oynamadığı durumlarda dahi, Birleşik Arap Emirlikleri'ne bağlı uçaklara önemli bir sorti avantajı sağlayacaktır. Bahse konu avantaj, Sirte – Cufra cephesinde Türkiye destekli Ulusal Mutabakat Hükümeti güçlerinin üzerinde baskı oluşturabileceği gibi, gerekli hava savunmasından yoksun olduğu görülen Trablus'a da derin darbe taarruzları gerçekleştirebilir. Dikkate değer biçimde, Birleşik Arap Emirlikleri Hava Kuvvetleri envanterinde, bu tip görevler için uygun akıllı ve uzun menzilli (standoff) mühimmat bulunmaktadır.

- Birleşik Arap Emirlikleri Hava Kuvvetleri, son on yıllık dönemde ülke hava sahasının korunması dışında, güç projeksiyonu ve ileri üs stratejisini takviye eden faaliyetler içinde olmuştur. NATO'nun 2011 yılında Libya'da icra ettiği Unified Protector Harekatı kapsamında İtalya'nın Decimomannu ve Sigonella hava üslerine 6 adet F-16 ve 6 adet Mirage'dan oluşan 12 uçaklık bir görev gücü konuşlandıran BAE, ilerleyen yıllarda Mısır Arap Cumhuriyeti üslerini kullanarak Libya'da aktif olmayı sürdürmüştür. Irak'ta DEAŞ'a karşı operasyonlara

⁵ Middle East Monitor, <https://www.middleeastmonitor.com/20180302-un-team-uae-is-developing-its-air-base-in-eastern-libya/>, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2020.

aktif olarak iştirak eden BAE Hava Kuvvetleri, Yemen’de Suudi Arabistan ile sürdürdüğü – daha sonra tek taraflı olarak çekildiği – hareket için 30 uçaktan oluşan bir görev gücü ayırmıştır⁶.

- Halihazırda Libya’daki harekatta kullanılan Fransız yapımı Mirage savaş uçakları, BAE Hava Kuvvetleri’ne bağlı el-Dafra’daki 71. ve 76. filolar ile el-Safran’daki 86. Filo bünyesinde bulunmaktadır. BAE pilotları muharip tecrübeye sahiptir ve birçok uluslararası tatbikata iştirak etmektedirler. Daha kapsamlı bir müdahale senaryosunda havadan erken uyarı ve istihbarat yetenekleri (Saab 340 Erieye) ile keşif-gözetleme (Mirage-2000RAD), muharebe arama kurtarma (BAE Hava Kuvvetleri 6. Helikopter Filosu, AW-139 döner-kanatlı platformları)⁷ ve havada yakıt ikmali için tanker uçaklar da devreye girecektir.
- ABD Afrika Komutanlığı kaynaklı istihbarat verileri, Rusya Federasyonu Hava-Uzay Kuvvetleri’nin, Mig-29 avcı / önleme ve Su-24 taarruz / bombardıman uçaklarından oluşan bir görev grubunu, Rus askeri istihbaratı ile organik bağları bulunan Wagner özel askeri şirketinin faaliyetlerini desteklemek üzere Cufra Üssü’nde konuşlandığını göstermektedir. Sözü edilen ileri-konuşlu unsurlar, nicelik ve nitelik bakımından, Rus envanteri de göz önünde bulundurulduğunda mütevazı bir kabiliyet sunabilir. Öte yandan, sözü edilen sınırlı potansiyel dahi, UMH’nin hava ve hava savunma açıkları nedeniyle harp sahasında önemli sonuçlar doğuracaktır. Ayrıca, Rusya Federasyonu Hava-Uzay Kuvvetleri, Libya’daki ileri-konuşlu unsurlarını kısa sürede takviye edebilecek yeteneklere sahiptir. Suriye’deki operasyonlarda kazanılan tecrübelerin, NATO’nun güney kanadındaki bir diğer cepheye aktarılması Şoygu – Gerasimov askeri liderliği açısından zor olmayacaktır.

ABD Afrika Komutanlığı tarafından servis edilen uydu fotoğrafı. Su-24 savaş uçağı Cufra Üssü’nde⁸.

⁶ Veri tabanı için bkz. IHS Jane’s, Jane’s Sentinel Security Assessment - The Gulf States United Arab Emirates Air Force, 2019.

⁷ Ibid.

⁸ US AFRICOM, <https://www.africom.mil/pressrelease/32941/new-evidence-of-russian-aircraft-active-in-li>, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2020.

- Birleşik Arap Emirlikleri ve Rusya Federasyonu dışında, tabloyu karmaşık hale getiren bir diğer aktör de Mısır'dır. Libya'ya müdahale emareleri veren Kahire, gerek lojistik yetenekleri gerek Mısır Arap Hava Kuvvetleri'nin caydırıcı envanteri ile dikkat çekmektedir. Muvazzaf personeli ile Mısır Arap Silahlı Kuvvetleri yarım milyonluk bir mevcuda sahiptir. Paramiliter unsurlar ve rezerv kuvvetler ile 1 milyon personeli aşan potansiyel barındırmaktadır. Sina'daki problematik güvenlik durumu ve komşularıyla yaşadığı hidro-stratejik sorunlar Kahire'yi bunaltsa da, Mısır Arap Silahlı Kuvvetleri'nin, Sirte & Cufra hareketini akamete uğratmaya yönelik sınırlı bir harekate girişme ihtimali gözardı edilmemelidir.
- Daha önceki yayınlarımızda vurgulandığı üzere, Türkiye'nin, Libya'da diplomatik zemini kesin askeri galibiyet ile teşkil edebilmesi için Sirte & Cufra hareketi kritik önem taşımaktadır. Öte yandan, bugüne dek başarılı olan UMH'nin korunması hedefi ile Hafter ve destekçilerinden oluşan bloğun 'petrol hilali' bölgesinde yenilgiye uğratılması, yapısal olarak farklı jeostratejik vizyonlardır.
- Türk Deniz Kuvvetleri envanterinde mini-uçak gemisi fonksiyonlarına sahip TCG amfibi taarruz gemisi, bahse konu platforma konuşlandırılacak F-35B dikey iniş yapabilen, düşük görünürlüklü, derin darbe (deep strike) ve bilgi üstünlüğü (information superiority) kabiliyeti gelişmiş multirole savaş uçakları, TCG Anadolu'nun etrafında şekillenecek görev grubu kapsamında – halihazırda proje aşamasında olan – TF-2000 Hava Savunma Muhribi⁹ tarzı yeteneklerin bulunması durumunda, farklı bir senaryodan söz edilebilirdi. Bahsi geçen parametrelerde, Türk donanma havacılığı kapasitesi, Sirte & Cufra hareketi için gerekli desteği verebilecek potansiyelde olacak idi. Mevcut durumda, Türk Deniz Kuvvetleri'nin Libya açıklarında görevlendirdiği Fırkateynleri UMH'nin askeri başarısında büyük bir rol oynamakla birlikte, S400 tercihi ve bunu doğurduğu sınırlamalar nedeniyle TCG Anadolu – F-35B ve TF-2000 kombinasyonunun harekate katabilecekleri hususları sağlamaları mümkün değildir.
- Teorik olarak Türkiye'nin Libya'da, karşısında bulunan kampın hava üstünlüğünü dengelemesi ve Sirte & Cufra hareketi için asgari ön-şart olan mevzii hava üstünlüğünü sağlaması için iki kategorik hareket tarzı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bahse konu ülkeye ya da mücavir bölgelere insanlı savaş uçakları konuşlandırarak avcı / önleme görevleri için gerekli yetenekleri inşa etmektir. İkinci hareket tarzı ise karadan havaya füze (SAM) sistemleri, diğer hava savunma unsurları, elektronik harp unsurları ve deniz kuvvetlerine bağlı platformların kıyı bölgelerde hava savunma kabiliyetinden de yararlanarak, hareket sahası etrafında düşmanın serbestisini akamete uğratacak A2 / AD (anti-access / area denial) bölgeleri teşkil etmektir.

⁹ Ayrıntılı bilgi için, bkz: Türk Deniz Kuvvetleri, https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=76, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2020.

- Vatiya Üssü'ne yönelik, muhtemelen Birleşik Arap Emirlikleri tarafından Mısır üsleri kullanılarak icra edilen taarruzun ardından, Libya'da birim maliyeti milyonlar dolarlar ile ölçülen F-16'ları konuşlandırmak gerek operasyonel riskler gerekse savunma ekonomisi bakımından oldukça risklidir. Böyle bir seçeneğin, doğal olarak, ancak hava sahasının yeterli oranda kontrol edilmesi halinde ve Vatiya Üssü çevresinde caydırıcı hava savunma önlemleri alındıktan sonra düşünülebileceği açıktır.
- Yakın dönem harp tarihi, bilhassa 1990 – 1991 Birinci Körfez Savaşı ve sonrası, hava üstünlüğünün kara taarruzu için elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, istenilen düzeyde yakın hava desteği olmaksızın kara birliklerinin kesin sonucu alması da güçtür.
- Sirte & Cufra hareketi gibi kritik bir hareketin icrası için, Orta Doğu harp tarihinde hava gücüne ilişkin mülahazaların iyi özümsemesinde yarar görülmektedir. 1967 Arap – İsrail Savaşı'nın henüz başında, Mısır Arap Hava Kuvvetleri'nin yaklaşık %85'inin imha edilmiş olması, İsrail'in savaşı kazanmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur. 1973 yılına gelindiğinde ise, Moskova'nın Mısır'a gönderdiği SA-2, SA-3 ve mobil SA-6 SAM sistemleri ve Sovyet hava savunma personeli, İsrail Hava Kuvvetleri'ne ciddi zayıflık vermiştir¹⁰.
- Yine de, bu aşamaya kadar betimlenen hava gücü sınaması, Türkiye'nin Libya'daki askeri imzasını ve ileri-konuşlu varlığını tehdit edecek boyutta olmayıp, olası Sirte & Cufra hareketini akamete uğratabilme ihtimali ile sınırlıdır. Türkiye'nin Libya'daki operasyonları için sıklet merkezi, işlemeye devam eden hava ve deniz köprüsüdür. Söz konusu stratejik lojistik rotasının korunması için, askeri güç unsurları kadar, diplomatik kabiliyetin kullanılması ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki Libya'ya ilişkin görüş ayrılıklarından, ayrıca ABD Afrika Komutanlığı'nın Wagner ve Rus varlığından duyduğu kaygılardan yararlanılması gerekmektedir.

¹⁰ Kenneth P. Werrell. *Archie to SAM: A Short Operational History of Ground-Based Air Defense*, US Air University, 2005, pp.147-154.